

ĐỘT PHÁ TƯ DUY TRONG THIẾT KẾ THỂ CHẾ PHÁT TRIỂN ĐƯA ĐẤT NƯỚC TIỀN VÀO KỶ NGUYÊN PHÁT TRIỂN MỚI

★ PGS, TS NGÔ ĐÌNH XÂY

● **Tóm tắt:** Đảng ta đang thực hiện cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy “tinh - gọn - mạnh - hiệu năng - hiệu lực - hiệu quả”. Cuộc cách mạng bắt đầu từ đột phá tư duy, nhận thức. Đột phá tư duy trong thiết kế thể chế phát triển là tất yếu trong tiến trình đột phá phát triển, đổi mới sáng tạo, chuyển đổi số. Đây là cuộc cách mạng làm cơ sở cho kiến tạo mô hình tăng trưởng mới; chuyển mạnh từ tư duy quản lý sang tư duy quản trị, từ tư duy địa phương sang tư duy quốc gia và hình thành văn hóa số; tạo hành lang pháp lý dám chịu trách nhiệm cho cán bộ, công chức, viên chức.

● **Từ khóa:** đột phá tư duy; thể chế phát triển; cách mạng tinh gọn bộ máy.

1. Mở đầu

Trong thế giới đương đại, “chúng ta đang sống trong một kỷ nguyên đầy biến động. Bối cảnh địa chính trị ngày càng đối đầu, quyền lực được phân tán rộng hơn và quan hệ giữa các cường quốc trở nên cạnh tranh hơn”⁽¹⁾. Trong nước, chúng ta đang thực hiện cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy. Đã là cuộc cách mạng thì tất yếu phải bắt đầu từ đột phá tư duy, nhận thức, ... Nhà bác học thiên tài Albert Einstein từng nói: “Chúng ta không thể giải quyết những vấn đề của ngày hôm nay bằng tư duy đã tạo ra chúng”. V.I. Lênin đã chỉ rõ: “khi tình hình đã thay đổi và chúng ta phải giải quyết những nhiệm vụ thuộc loại khác, thì không nên nhìn lại đằng sau và sử dụng những phương pháp của ngày hôm qua”⁽²⁾.

Qua các phát biểu chỉ đạo rất sâu sắc của Tổng Bí thư Tô Lâm cũng như các quyết sách đột phá

gần đây của Đảng đi liền với đổi mới trong triển khai tổ chức thực hiện, hành động quyết liệt trên thực tế đang tạo ra thay đổi trong nhận thức, tư duy, cộng hưởng với cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy nhằm tháo gỡ những điểm nghẽn, phát huy mọi nguồn lực xã hội, đưa đất nước tiếp tục đổi mới mạnh mẽ, vươn lên, “Nguồn lực bắt nguồn từ tư duy, động lực bắt nguồn từ sự đổi mới, sức mạnh bắt nguồn từ nhân dân”⁽³⁾.

2. Nội dung

Đột phá tư duy trong thiết kế thể chế phát triển là tất yếu trong tiến trình đột phá kiến tạo, đổi mới sáng tạo, chuyển đổi số, đưa đất nước tiến vào kỷ nguyên phát triển. “Thể chế không còn được xem là công cụ kiểm soát đơn thuần, mà là nền tảng để khơi thông nguồn lực, kích hoạt sáng tạo và bảo đảm phát triển công bằng, bền vững”⁽⁴⁾. Điều này được thể hiện trên những phương diện sau:

2.1. Đột phá tư duy nhằm tạo lập thể chế phát triển cho cuộc cách mạng về hệ thống chính trị nước ta

Tổng Bí thư Tô Lâm đã chỉ ra, “đây là một cuộc cách mạng, là bước đột phá về thể chế chuẩn bị cho tầm nhìn trăm năm phát triển đất nước”⁽⁵⁾. Phát biểu Khai mạc Hội nghị Trung ương 11 khóa XIII ngày 10-4-2025, Tổng Bí thư Tô Lâm phân tích rõ hơn: “Những con số về tinh giảm đầu mối và hiệu quả công việc cũng như tiết kiệm chi phí nêu trong các báo cáo đã thể hiện rõ tính cách mạng trong việc tinh gọn này. Song đánh giá một cách tổng thể, mô hình tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị chưa thật hoàn thiện, nhất là ở địa phương”. Bởi vậy, “để tiếp tục cuộc cách mạng về tinh giản tổ chức bộ máy, Bộ Chính trị trình Trung ương xem xét, thông qua “Đề án sắp xếp, tổ chức lại đơn vị hành chính các cấp và xây dựng mô hình tổ chức chính quyền địa phương hai cấp; cùng với các Đề án về hệ thống tổ chức đảng ở địa phương; Đề án về sắp xếp, tinh gọn cơ quan Mặt trận Tổ quốc, các tổ chức chính trị - xã hội, các hội quần chúng được Đảng và Nhà nước giao nhiệm vụ; các đề án về sắp xếp các cơ quan tòa án, viện kiểm sát; và các đề án về sửa đổi, bổ sung Hiến pháp, pháp luật của Nhà nước, sửa đổi, bổ sung các quy định thi hành Điều lệ Đảng, các quy định về kiểm tra, giám sát Đảng để bảo đảm triển khai thực hiện đồng bộ... Đây “là những vấn đề rất hệ trọng, có tính lịch sử; không chỉ sắp xếp về tổ chức, bộ máy, cán bộ; mà còn phân cấp về thẩm quyền; bố trí lại đơn vị hành chính; phân bổ về nguồn lực; tạo không gian phát triển. Mục tiêu là xây dựng Chính quyền theo hướng gần dân, sát dân, phục vụ nhân dân tốt hơn; đồng thời, mở ra cục diện mới trong phát triển đất nước với tầm nhìn lâu dài, ít nhất là cho 100 năm tới”⁽⁶⁾. Tổng Bí thư Tô Lâm

nhấn mạnh thêm: “Việc tiếp tục sắp xếp tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị là quyết sách chiến lược chưa từng có với mục tiêu cao nhất vì sự phát triển nhanh, ổn định, bền vững của đất nước, chăm lo tốt hơn đời sống của nhân dân, xây dựng bộ máy chính quyền tinh gọn, chuyển từ quản lý thụ động sang chủ động phục vụ nhân dân, kiến tạo phát triển, đủ năng lực tổ chức triển khai có hiệu quả các chủ trương của Đảng vào thực tiễn cuộc sống trong kỷ nguyên phát triển và thịnh vượng”⁽⁷⁾.

Do đó, cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy lần này không chỉ đơn thuần được triển khai theo mô thức tư duy tinh gọn như các đợt sắp xếp trước đây, mà “cuộc cách mạng này cho thấy, nói và làm gắn kết với nhau, thậm chí làm còn mạnh hơn nói, cùng khí thế và sự ủng hộ của xã hội. Ngay cả các cơ quan của Đảng cũng cải cách cho tinh gọn, thể hiện các bước chuyển biến tích cực về tư duy và có cơ sở để lạc quan”⁽⁸⁾. Rõ ràng là, cuộc cách mạng lần này “sẽ không đi theo “lối mòn” trước kia mà bắt đầu bằng các tư duy có tính đột phá”⁽⁹⁾. Quả thật, đây không chỉ đơn thuần là một cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy mà đây còn là cuộc cách mạng thực sự trong kiến tạo lại hệ thống chính trị. Cuộc cách mạng này được thực hiện không chỉ về phương diện tổ chức của hệ thống chính trị: triển khai ở tất cả các cơ quan đảng, nhà nước, tổ chức chính trị - xã hội; tái cấu trúc mô hình chính quyền địa phương (sáp nhập tỉnh, chuyển từ 3 cấp: tỉnh - huyện - xã sang 2 cấp: tỉnh - xã); mà còn cả trên phương diện cấu trúc vận hành của của hệ thống chính trị: triển khai trên tất cả các cấu trúc hợp thành của hệ thống chính trị, từ thể chế vận hành (Hiến pháp, luật, chính sách công, các quy định nhà nước, Điều lệ Đảng,...); đến thiết chế hoạt động (bộ máy, tổ chức, cơ quan, đơn vị,...); đến chủ thể thực thi (đội ngũ

cán bộ, công chức, viên chức,...); đến xác định tiêu chí triển khai (rõ người, rõ việc, rõ lộ trình, trách nhiệm, rõ kết quả) và đến phương thức hoạt động (phân cấp, phân quyền, địa phương quyết, địa phương làm, địa phương chịu trách nhiệm,...). Rõ ràng, trong bối cảnh như vậy, cần phải có đột phá tư duy về thiết kế thể chế phát triển để kiến tạo cơ sở và hành lang pháp lý cho sự vận hành của toàn bộ hệ thống chính trị Việt Nam hiện đại, đưa đất nước tiến vào kỷ nguyên phát triển mới.

2.2. Đột phá tư duy về thể chế phát triển để làm cơ sở pháp lý cho kiến tạo trong kỷ nguyên phát triển mới

Thực chất của đột phá tư duy về thể chế phát triển chính là nhằm xác lập một cách tiếp cận mới trong tư duy về xây dựng, triển khai, hiện thực hóa văn bản pháp luật mà ở đó việc thiết kế thể chế phát triển phải luôn luôn hướng tới kiến tạo phát triển. Theo đó, phải “đổi mới mạnh mẽ công tác lập pháp, trong đó: Chuyển đổi tư duy xây dựng pháp luật theo hướng vừa bảo đảm yêu cầu quản lý nhà nước vừa khuyến khích sáng tạo, giải phóng toàn bộ sức sản xuất, khơi thông mọi nguồn lực để phát triển. Tư duy quản lý không cứng nhắc, dứt khoát từ bỏ tư duy “không quản được thì cấm”. “Các quy định của luật phải mang tính ổn định, có giá trị lâu dài; ...bảo đảm linh hoạt trong điều hành... Đổi mới quy trình xây dựng, tổ chức thực hiện pháp luật. Bám sát thực tiễn, đứng trên mảnh đất thực tiễn Việt Nam để xây dựng các quy định pháp luật phù hợp; vừa làm vừa rút kinh nghiệm; không nóng

vội, nhưng cũng không cầu toàn, để mất thời cơ; lấy người dân, doanh nghiệp làm trung tâm, chủ thể; thường xuyên đánh giá hiệu quả, chất lượng chính sách sau ban hành để kịp thời điều chỉnh bất cập, mâu thuẫn, giảm thiểu thất thoát, lãng phí các nguồn lực; chủ động phát hiện và tháo gỡ nhanh nhất những “điểm nghẽn” có nguyên nhân từ các quy định của pháp luật”⁽¹⁰⁾.

Như vậy, đột phá tư duy về thể chế phát triển thì phải đột phá cách tiếp cận để kiến tạo thể chế phát triển, “trong đó tập trung cải cách thể chế là “điểm nghẽn của điểm nghẽn” và là “đột phá của đột phá”;... qua đó “thể chế phải phát huy, giải phóng mọi nguồn lực, giải phóng sức sản xuất, đặc biệt là phát huy nguồn lực con người, khoa học công nghệ, đổi mới sáng tạo, chuyển đổi số”⁽¹¹⁾.

2.3. Đột phá tư duy về thể chế phát triển để kiến tạo mô hình tăng trưởng mới

Phát biểu bế mạc tại Hội nghị Trung ương 11 khóa XIII ngày 12-4-2025, Tổng Bí thư Tô Lâm khẳng định, phải “thống nhất quyết tâm mạnh mẽ “xác lập mô hình tăng trưởng mới”, “xây dựng nền giáo dục quốc dân hiện đại, ngang tầm khu vực và thế giới” là các giải pháp căn cơ để khắc phục nguy cơ tụt hậu. Trong mô hình tăng trưởng mới, lấy khoa học công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia làm động lực chủ yếu, kinh tế tư nhân (gồm cả khu vực tư nhân trong nước và khu vực có vốn đầu tư nước ngoài) là một động lực quan trọng nhất của nền kinh tế quốc gia; tăng cường vai trò lãnh đạo của

Đột phá tư duy về thể chế phát triển thì phải đột phá cách tiếp cận để kiến tạo thể chế phát triển, “trong đó tập trung cải cách thể chế là “điểm nghẽn của điểm nghẽn” và là “đột phá của đột phá”;... qua đó “thể chế phải phát huy, giải phóng mọi nguồn lực, giải phóng sức sản xuất, đặc biệt là phát huy nguồn lực con người, khoa học công nghệ, đổi mới sáng tạo, chuyển đổi số”.

Đảng và quản lý nhà nước đối với kinh tế tư nhân... Trong mô hình tăng trưởng mới này, đặc biệt phải “thống nhất về yêu cầu cao của giai đoạn tới là “phát triển chất lượng cao, phát triển nhanh và phát triển bền vững”, “chủ động, tự cường và tự chủ trong phát triển”⁽¹²⁾.

“Đây là sự dịch chuyển có tính hệ thống, từ mô hình tăng trưởng theo chiều rộng sang tăng trưởng theo chiều sâu... là sự chuyển đổi từ một nhà nước hành chính sang một nhà nước kiến tạo phát triển, với tổ chức tinh gọn, phân quyền hiệu quả, thể chế mềm và động lực thị trường được giải phóng⁽¹³⁾. Đây là một bước ngoặt nhằm tái định hình mô hình tăng trưởng, cải tổ thể chế và chuẩn bị nền tảng cho một chu kỳ phát triển mới của đất nước”.

Để tổ chức triển khai xây dựng và vận hành mô hình tăng trưởng mới, toàn hệ thống chính trị phải chủ động với trách nhiệm cao, góp phần thực hiện có hiệu quả.

2.4. Đột phá tư duy trong thiết kế thể chế phát triển để tạo lập giá trị xã hội mới cho xã hội

Một điều rất đáng quan tâm là, trong quá trình sắp xếp, tinh gọn bộ máy, tinh giản biên chế, có rất ít công chức lãnh đạo tự nguyện xin từ chức hoặc nghỉ hưu trước tuổi. Có rất nhiều cách lý giải. Có thể ở Việt Nam chúng ta chưa có văn hóa từ chức. Cũng có thể do vẫn còn chịu ảnh hưởng sâu nặng về “trọng danh”. Một nguyên do nữa là, trong thể chế - chính sách công đã mặc định cho công chức nhà nước, nhất là công chức lãnh đạo là “chính danh nhất”, là “công chức suốt đời”, được làm công chức, viên chức nhà nước mang đến sự tôn vinh cho mỗi người trong xã hội; danh hiệu công chức, viên chức nhà nước đã trở thành giá trị xã hội danh giá, thậm chí đã trở thành thước đo giá trị xã hội trong thang giá trị xã hội.

Đột phá tư duy về thể chế phát triển cần góp phần thiết kế các thang giá trị xã hội mới; trên cơ sở đó, tạo lập được những danh hiệu xã hội mới có ý nghĩa và có sức hấp dẫn “đồng đẳng” với danh hiệu công chức, viên chức nhà nước. Đột phá tư duy về thể chế phát triển, cần phải xem “công chức không còn là kết cấu bất biến mà nên là một dạng lao động có chuyên môn như mọi ngành nghề khác”⁽¹⁴⁾; “cần bỏ phân biệt cán bộ, công chức cấp xã với cấp tỉnh; thay thể chế độ tuyển dụng “suốt đời biên chế” bằng chế độ công chức hợp đồng theo vị trí việc làm; bỏ quy định một nơi tuyển dụng cho một nơi sử dụng để thay bằng nguyên tắc “ai dùng người đó tuyển” và chịu trách nhiệm về quyết định của mình”⁽¹⁵⁾. Muốn làm được như vậy, theo Tổng Bí thư Tô Lâm, phải “loại bỏ tư tưởng “trọng công hơn tư” và sự “độc quyền” của doanh nghiệp nhà nước trong một số lĩnh vực... Trước yêu cầu đó, chúng ta cần phải quán triệt lại định hướng quan điểm và nhận thức trong cả hệ thống chính trị về vai trò của kinh tế tư nhân như là động lực tăng trưởng quan trọng hàng đầu của đất nước... Phải coi nhiệm vụ thúc đẩy phát triển kinh tế tư nhân là nhiệm vụ trọng tâm của chúng ta hiện nay... Cần quyết liệt cải cách thể chế trên nền tảng đổi mới tư duy trong cải cách mạnh mẽ nền hành chính hướng đến phục vụ người dân, doanh nghiệp; ... và phải đặc biệt quán triệt tinh thần “cải cách thể chế, kiến tạo nền hành chính “phục vụ doanh nghiệp - phụng sự đất nước”⁽¹⁶⁾. Khi kinh tế tư nhân trở thành động lực tăng trưởng quan trọng của sự phát triển kinh tế - xã hội và được thừa nhận tính chính danh về giá trị xã hội mới thì khi đó tất yếu sẽ giúp cho mỗi cá nhân có nhiều lựa chọn và dấn thân hơn cho sự nghiệp và chỗ đứng của mình trong xã hội. “Việc đánh giá nhìn

nhận một con người trước hết bởi tư cách đạo đức và đóng góp cho xã hội, thì hoạt động nghề nghiệp trong khu vực công hay tư không còn trở nên quá quan trọng. “Mọi công việc chân chính đều được tôn trọng và những đóng góp cho xã hội dù ở bất cứ lĩnh vực, khu vực nào đều được tôn vinh”⁽¹⁷⁾.

2.5. Đột phá tư duy về thể chế phát triển để cán bộ, công chức, viên chức chuyển mạnh từ tư duy quản lý sang tư duy quản trị

Tư duy quản lý thể hiện sự ôm đồm, bao biện từ xây dựng kế hoạch, xác định mục tiêu, lựa chọn nội dung, phân công chủ thể, quản lý kinh phí, quản lý lộ trình, quản lý phương thức triển khai, kiểm tra, giám sát; tư duy quản trị là quản lý theo mục tiêu, kết quả đầu ra;... Về thực chất, tư duy quản lý là quản lý theo quy trình, tư duy quản trị là quản lý theo mục tiêu.

Với tư duy quản lý, sẽ tạo ra một bộ máy nặng nề với tư duy “cắm đoán” thường làm hạn chế đổi mới, sáng tạo và tính hiệu quả trong hoạt động công. Tư duy quản trị là “quản lý linh hoạt, hỗ trợ sự phát triển sẽ thúc đẩy các cơ quan và cán bộ công chức chủ động tìm kiếm giải pháp mới, đồng thời giảm thiểu tình trạng trì trệ”⁽¹⁸⁾.

Đột phá tư duy về thể chế phát triển để định hình và tạo lập được tư duy quản trị cần tham khảo kinh nghiệm của những quốc gia đạt nhiều thành tựu trong thực tiễn. Chẳng hạn, Đan Mạch đã thiết kế một kiểu thể chế để đưa “bộ máy hành chính công cần “đưa đúng người vào đúng việc”⁽¹⁹⁾. Ở Việt Nam, Nghị quyết số

57-NQ/TW ngày 22-12-2024 của Bộ Chính trị về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia đã minh chứng đột phá về tư duy quản lý: phải chuyển từ tư duy quản lý sang tư duy quản trị. Thực hiện Nghị quyết số 57 là chuyển sang quản lý theo mục tiêu, không quản cách làm, mà là trao quyền tự chủ và trách nhiệm cho người làm, người làm được hưởng lợi từ thành quả lao động và sáng tạo”.

Để chuyển sang phương thức quản trị công, theo Tổng Bí thư Tô Lâm, “cần triển khai mô hình “Chính quyền số - Đô thị thông minh - Nền hành chính hiện đại”⁽²⁰⁾. Thủ tướng Phạm Minh Chính chỉ rõ, cần “tính chiến đấu và tính cách mạng mạnh mẽ hơn; tính khả thi, tính thực tiễn và tính hiệu quả cao hơn; nhìn xa trông rộng, nghĩ sâu làm lớn, vượt qua giới hạn thực tiễn và

vượt qua giới hạn của chính mình” ... Do vậy, “về thể chế, cần đẩy mạnh phân cấp, phân quyền đi đôi với phân bổ nguồn lực, tăng cường kiểm tra, giám sát và nâng cao năng lực thực thi của các cấp, quản lý theo hiệu quả, mục tiêu; mở rộng quyền tự quyết, tự chịu trách nhiệm của địa phương trong huy động nguồn lực;...”⁽²¹⁾.

2.6. Đột phá tư duy về thể chế phát triển để cán bộ, công chức, viên chức chuyển mạnh từ “tư duy địa phương” sang “tư duy quốc gia” và hình thành văn hóa số

Tư duy địa phương chính là nhận thức, tầm nhìn và tâm thế khi giải quyết vấn đề, chủ yếu chỉ bó hẹp ở phạm vi địa phương. Tư duy địa phương có ba nguồn gốc chính: Một là, đó là

cách tư duy được hình thành từ phương thức canh tác nông nghiệp. Khi tiến hành sản xuất nông nghiệp người ta thường lựa chọn cách canh tác chủ yếu dựa vào điều kiện sống (thổ nhưỡng, nước, khí hậu...) của địa phương mình đang sinh sống và điều này trở thành kinh nghiệm, thành cách tư duy được truyền lại cho các thế hệ sau; *Hai là*, trong quá trình sinh hoạt tại địa phương đó, các cư dân dần hình thành thói quen phong tục, tập quán, cách nghĩ và tích tụ dần phong cách sống mang tính bản địa; *Ba là*, dưới chế độ phong kiến, sự quản lý và lối ứng xử chủ yếu dựa trên cơ sở mang tính cát cứ địa phương, vùng nào thì có “lệ” (các quy ước và cách quản lý) riêng của vùng đó. Tư duy địa phương được định hình, phát triển khi có sự hòa quyện của cả ba yếu tố đó. Tư duy địa phương chỉ là tư duy hạn hẹp, cục bộ, thiếu tầm nhìn sâu, rộng, toàn cục; chỉ có tính vi mô mà thiếu tính vĩ mô; chỉ chủ yếu nhìn về quá khứ, ít nhìn về tương lai.

Hiện nay, tư duy địa phương vẫn còn ảnh hưởng khá phổ biến, thể hiện trong quá trình tiến hành cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy hiện nay, cán bộ, công chức, viên chức vẫn còn có dấu ấn khá rõ về “bộ anh”, “bộ tôi”; “địa phương anh”, “địa phương tôi”;... Cuộc cách mạng về tổ chức bộ máy đòi hỏi phải có tư duy quốc gia, nghĩa là phải có nhận thức, tầm nhìn và tâm thế khi giải quyết vấn đề, không được bó hẹp ở phạm vi địa phương, vùng. Về vấn đề này, Tổng Bí thư Tô Lâm chỉ rõ: “Khi sáp nhập có tâm lý, tâm trạng về quê hương thì đúng rồi, tôi hết sức chia sẻ. Nhưng đất nước chính là quê hương, chúng ta phải vì sự phát triển chung... Sáp nhập để gọn lại, tiết kiệm chỉ là một phần, sáp nhập để tạo động lực, tạo dư địa cho phát triển mới là quan trọng”⁽²²⁾. Trong thời đại số và hội nhập quốc tế hiện nay, các cán bộ, công

chức, viên chức khi giải quyết vấn đề cần phải có nhận thức, tầm nhìn và tâm thế quốc gia và quốc tế. “Thế hệ trẻ cần có *tư duy toàn cầu*, khả năng giao tiếp quốc tế và kỹ năng ngoại ngữ vượt trội để chủ động hội nhập vào môi trường quốc tế, cạnh tranh công bằng và hiệu quả với bạn bè thế giới”⁽²³⁾.

Dưới góc độ khác, liên quan mật thiết đến vấn đề này chính là phải định hình và hình thành văn hóa số. Theo Tổng Bí thư Tô Lâm, công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam đang tất yếu phải chuyển sang giai đoạn hiện thực hóa và triển khai thực hiện “phương thức sản xuất số”. “Chuyển đổi số không đơn thuần là việc ứng dụng công nghệ số vào các hoạt động kinh tế - xã hội, mà còn là quá trình xác lập một phương thức sản xuất mới tiên tiến, hiện đại - “phương thức sản xuất số”⁽²⁴⁾. Cụ thể hơn về kỷ nguyên mới ở Việt Nam, Thủ tướng Phạm Minh Chính chỉ rõ: “Tất cả cùng nhau tạo ra một hệ sinh thái, một không gian khởi nghiệp, một hệ giá trị mới kết nối cộng đồng tạo phong trào, xu thế khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, cùng nhau thể hiện khát vọng vươn lên, nhìn xa trông rộng, nghĩ sâu làm lớn,... Cần phải là những người tiên phong, nắm bắt khoa học công nghệ, nắm bắt sứ mệnh lịch sử xác lập vị thế và tầm vóc của Việt Nam trong kỷ nguyên số, đưa Việt Nam trở thành trung tâm đổi mới sáng tạo của khu vực và thế giới trong kỷ nguyên vươn mình”⁽²⁵⁾. Như vậy, Việt Nam đang bước vào kỷ nguyên số và đương nhiên để tương thích và bắt kịp thời đại số thì tất yếu cần phải định hình và hình thành được văn hóa số.

2.7. Đột phá tư duy về thể chế phát triển, tạo hành lang pháp lý cho dám chịu trách nhiệm của cán bộ, công chức, viên chức

Trong giai đoạn hiện nay, tinh thần dám chịu

trách nhiệm trong công tác là phẩm chất nổi trội của cán bộ, công chức, viên chức. Ở đây, trách nhiệm được hiểu một cách khái quát nhất chính là phần việc được giao, là điều phải làm, phải gánh vác hoặc nhận lấy về mình theo cương vị, chức trách. Nó được hình thành trên cơ sở những quy định của luật pháp, quy định, quy chế, thỏa thuận, điều lệ của tổ chức, đơn vị mà mình là thành viên.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã định nghĩa về tinh thần trách nhiệm bằng những từ ngữ rất giản dị, dễ hiểu: “Tinh thần trách nhiệm là: *nắm vững chính sách, đi đúng đường lối quần chúng, làm tròn nhiệm vụ*”⁽²⁶⁾, là “khi Đảng, Chính phủ, hoặc cấp trên giao cho ta việc gì, bất kỳ to hay nhỏ, khó hay dễ, ta cũng đưa cả tinh thần, lực lượng ra làm cho đến nơi đến chốn, vượt mọi khó khăn, làm cho thành công. Làm một cách cầu thả, làm cho có chuyện, dễ làm khó bỏ, đánh trống bỏ dùi, gặp sao làm vậy, v.v., là *không có tinh thần trách nhiệm*”⁽²⁷⁾. Đặc biệt, trong bối cảnh đang triển khai cuộc cách mạng tinh gọn về hệ thống chính trị và trước thách thức cũng như thời cơ mà cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư mang lại, hơn lúc nào hết, cán bộ, công chức, viên chức cần phải thể hiện được *phẩm chất, năng lực* mới trong công việc được giao mà Đại hội XIII của Đảng đã chỉ ra, tức là cần phải thực hiện “7 dám”: “dám nghĩ, dám nói, dám làm, dám chịu trách nhiệm, dám đổi mới sáng tạo, dám đương đầu với khó khăn thử thách và quyết liệt trong hành động vì lợi ích chung”⁽²⁸⁾.

Song, trong hệ thống chính trị nước ta hiện nay, một thực tế là, nhiều cán bộ, công chức trong thực thi công vụ, không dám làm, dám chịu trách nhiệm. Khi thảo luận tại kỳ họp thứ 5, Quốc hội khóa XV, các đại biểu Quốc hội cho rằng: Có thể, một phần nguyên nhân là do

hệ thống văn bản pháp luật còn chồng chéo, rối rắm. Vì vậy, khi thực thi công vụ, cán bộ sẽ lâm vào tình cảnh đúng với văn bản pháp luật này nhưng lại sai với văn bản pháp luật khác. Những quy định pháp lý chồng chéo, bất cập, thiếu minh bạch đang gây rủi ro cho người thực hiện nhằm gỡ bỏ tâm lý sợ oan, sai; e ngại thanh tra, kiểm tra của cán bộ, công chức và doanh nghiệp; các văn bản quy phạm pháp luật có rất nhiều mâu thuẫn, chồng chéo, cảm đoán⁽²⁹⁾.

Từ đây cho thấy, đột phá tư duy về thể chế phát triển, tạo hành lang pháp lý cho dám chịu trách nhiệm cho cán bộ, công chức, viên chức để họ dám chủ động và yên tâm thực thi chức trách, nhiệm vụ cần phải hướng đến mục tiêu không cần khuyến khích cán bộ “xé rào” để vượt qua sự bất cập của các văn bản quy phạm pháp luật⁽³⁰⁾. Nghĩa là, ở đây, cần phải thiết lập thể chế phát triển một cách bài bản, vừa bảo đảm tính hệ thống, vừa cụ thể, chi tiết, tường minh; xây dựng biện pháp thiết thực bảo vệ cán bộ, công chức, viên chức. Đã đến lúc, cần phải rất nghiêm túc đặt ra và có lời giải thỏa đáng cho vấn đề trách nhiệm.

3. Kết luận

Đột phá tư duy về thể chế phát triển là yêu cầu tất yếu, cấp bách để kịp thời đáp ứng, tương thích với cuộc cách mạng về hệ thống chính trị, góp phần đưa Việt Nam đạt được mục tiêu xây dựng nền quản trị quốc gia hiện đại, hiệu quả như Đại hội XIII của Đảng đã đặt ra. Thực hiện quản trị nhà nước tốt theo những tiêu chí pháp quyền, minh bạch, trách nhiệm giải trình, sự tham gia của nhân dân, kịp thời, hiệu lực, hiệu quả, bao trùm và định hướng đồng thuận để hướng đến xây dựng một nước Việt Nam “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” □

Ngày nhận bài: 11-5-2025; Ngày bình duyệt: 20-6-2025; Ngày duyệt đăng: 28-8-2025.

Email tác giả: ngodinhxay958@gmail.com

(1) Việt Hoàng: *Ngoại giao khoa học có thể hàn gắn thế giới, nếu...*, <https://baoquocte.vn>, ngày 16-3-2025.

(2) V.I. Lênin: *Toàn tập*, t.44, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.398.

(3) Phạm Minh Chính: *Thế chế là đột phá của đột phá, kinh tế tư nhân là động lực quan trọng nhất*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 13-3-2025.

(4) Nguyễn Sỹ Dũng: *Hội nghị Trung ương II: Kiến tạo mô hình phát triển mới*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 14-4-2025.

(5), (20) Nguyễn Đông: *Quảng Nam và Đà Nẵng dự kiến sáp nhập*, <https://vnexpress.net>, ngày 30-3-2025.

(6) *Phát biểu khai mạc của Tổng Bí thư Tô Lâm tại Hội nghị lần thứ II Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 10-4-2025.

(7), (12) *Phát biểu bế mạc của Tổng Bí thư Tô Lâm tại Hội nghị lần thứ II Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 12-4-2025.

(8) Phạm Vũ Thiệu Quang: *Đây là lúc thay đổi mạnh mẽ tư duy*, <https://vietnamnet.vn/day-la-luc-thay-doi-manh-me-tu-duy-2354038.html>, ngày 19-12-2024.

(9), (15) Thu Hằng: *Sáp nhập tỉnh, tinh gọn xã với tư duy phát triển, vươn xa tầm nhìn*, <https://vietnamnet.vn>, ngày 15-3-2025.

(10) *Bám sát thực tiễn để xây dựng các quy định pháp luật phù hợp*, <https://dangcongsan.vn>, ngày 21-10-2024.

(11) Hà Văn: *Thế chế là đột phá của đột phá, kinh tế tư nhân là động lực quan trọng nhất*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 13-3-2025.

(13) Nguyễn Sỹ Dũng: *Hội nghị Trung ương II:*

Kiến tạo mô hình phát triển mới, <https://baochinhphu.vn>, ngày 14-4-2025.

(14) Nguyễn Thảo: *Lấy tên tỉnh nào cũng được, miễn là sáp nhập phải tiết kiệm chi phí, phát triển*, <https://vietnamnet.vn>, ngày 19-3-2025.

(16) TL: *Phát triển kinh tế tư nhân - đòn bẩy cho một Việt Nam thịnh vượng*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 17-3-2025.

(17) Đinh Văn Minh: *Xu hướng việc làm thời tinh gọn bộ máy*, <https://dantri.com.vn>, ngày 22-3-2025.

(18) Tư Giang, Lan Anh: *Việt Nam nên theo mô hình 3 cấp chính quyền*, <https://vietnamnet.vn>, ngày 04-12-2024.

(19) Ngân Hạnh: *Bộ máy hành chính công cần “đưa đúng người vào đúng việc”*, <https://baoquocte.vn>, ngày 20-3-2025.

(21) P. Ngân: *Cải cách thế chế là đột phá của đột phá, cần đẩy mạnh phân cấp, phân quyền*, <https://laodongthudo.vn>, ngày 13-3-2025.

(22) Thành Chung: *Sáp nhập tỉnh: Đừng lo mất quê, phải đổi từ “chủ nghĩa địa phương sang chủ nghĩa quốc gia”*, <https://tuoitre.vn>, ngày 19-3-2025.

(23) TL: *Tương lai cho thế hệ vươn mình*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 25-3-2025.

(24) Tô Lâm: *Chuyển đổi số - động lực quan trọng phát triển lực lượng sản xuất, hoàn thiện quan hệ sản xuất đưa đất nước bước vào kỷ nguyên mới*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 02-9-2024.

(25) Hà Văn: Thủ tướng: ‘Thần tốc táo bạo’ để đưa Việt Nam trở thành trung tâm đổi mới sáng tạo, <https://baochinhphu.vn>, ngày 20-4-2025.

(26), (27) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.7, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.249, 248.

(28) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.179.

(29), (30) Nguyễn Huy Viện: *Cải cách thế chế để cán bộ dám làm, dám chịu trách nhiệm*, <https://vietnamnet.vn>, ngày 11-11-2023.